

	ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ	Број:
		10/7-1-32
	ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ	Датум:
08.07.2015		

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу
подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Састав комисије:

1. Др Дубравка Поповић Срдановић, редовни професор
2. Др Дејан Милутиновић, доцент
3. Др Данијела Костадиновић, доцент

2. Одлука Већа департмана за српску и компаративну књижевност број 10/7-1-11 од 13. маја 2015 године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме
Милена Станиша Васиљковић Цветковић
2. Година уписа на мастер академске студије
2012/2013.
3. Назив студијског програма
Мастер академске студије филологије (модул српска и компаративна књижевност)

III НАСЛОВ –МАСТЕР РАДА:

ИРОНИЈА У ЧЕХОВЉЕВИМ КРАТКИМ ПРИЧАМА О ПРЕЉУБИ

IV ПРЕГЛЕД -МАСТЕР РАДА:

Мастер рад Милене Васиљковић *Иронија у Чеховљевим кратким причама о прељуби* има 86 страница (остраничених) и три неостраничене на којима је навбечена Литература рада. Рад се састоји од Сажетака на српском и енглеском језику, **I, Увода** (5-12) у којем се налази 1.1. Хронологија књижевност стварања, дела **II** под насловом **Иронија у Чеховљевим кратким причама о прељуби** који има девет потпоглавља: 2.1. Чехов и кратка прича (13-24,) 2.2. Иронија и друштвени контекст у Чеховљевим кратким причама са мотивом прељубе (24-35), 2.3. Иронизација жена – прељубница (33-45), 2.4. Иронизација преварених мужева (45-58), 2.5. Иронизација преварених жена (58-60), 2.6. Иронизација мужева-осветника (60), 2.7. Иронизација друштва, 2.8. Мушкарац-прељубник, 2.9. Жена-осветница и **III Закључка** (80-86). Литература је подељена на Општу (*Сабрана дела* А.П.Чехова) и Посебну са 34 референце на српском и енглеском језику.

Осврћући се у уводном делу на Чеховљеву хронологију стварања кандидаткиња најпре даје увид у пишчеву биографију и као прекретницу у његовом стваралаштву наводи 1886. годину када писац, схвативши да је читан и уважаван, постаје свестан сопствене вредности. Она посебно наглашава домете које је Чехов остварио у драми али и приповеци, поставши један од највећих светских мајстора кратке приче.

Зато кандидаткиња и почиње други део свог рада освртом на значај кратке приче у пишчевом опусу. Као основне елементе који су утицали на опредељење Чехова за ову форму кандидаткиња најпре наводи условљавање часописа у којима је објављивао да се држи једноставности, тачности и јасне тематизације а потом и медицинско образовање које је захтевало опсервацију и економичност у изражавању, наглашавајући да је сва наметнута ограничења писац претворио у предност и довео их до савршенства у оригиналном концепту кратке приче. Кандидаткиња истиче да је епоха реализма свакако утицала на Чеховљев поступак, али у смислу стављања у центар интересовања малих, обичних људи и догађаја из свакодневице (а не ликова као носилаца одређених идеала, или великих историјских догађаја). Ипак, она подвлачи да је суштина његовог поступка у објективности, односно сузбијању субјективног мишљења писца са циљем да се постигне истина као основни циљ сваког уметничког дела, што је по кандидаткињи, доминанта његове поетике. То, наглашава кандидаткиња, не значи игнорисање друштвених проблема (што му је понекад замерала критика његовог времена) о чему сведочи да се међу најзначајнијим Чеховљевим темама налазе оне које често указују на девијантност друштва, а такве су: чиноманија, власт и новац, брак и прељуба.

Указујући на чињеницу да Чехов наставља развојну линију кратке приче у руској књижевности која је започета Пушкиновим *Белкиновим причама* а настављена кроз приче Гогоља и Тургенјева, кандидаткиња истиче да Чехов од њих преузима усмерење на бављење судбинама „обичних људи“, али са наглашеном ауторском дистанцом преко неутралног свезнајућег приповедача. Обично временски и просторно ограничене, Чеховљеве приче усмерене су на тренутке које у себи садрже суштину животне ситуације или живота лика, па тако у краткој форми сублимирају све карактеристике људске судбине. Као композиционе новине Чеховљеве приче, које се ослањају на поетику фрагментарности, кандидаткиња истиче нестанак увода, почетак *in medias res*, коришћење описа природе ради увођења у атмосферу приче, премештање тежишта приче на приказивање унутрашњег света ликова, завршетак приче без разрешења, на тзв. „нултој“ тачки. Мада користи неутралног приповедача, наглашава кандидаткиња, Чехов најчешће кроз иронију показује да није незаинтересовани посматрач свога друштва.

У потпоглављу *Иронија и друштвени контекст у Чеховљевим кратким причама о прељуби*, кандидаткиња најпре констатује да је Чехов написао 19 прича са темом прељубе, а да у 13 ових прича доминира иронијски поступак. Она истиче да иронија представља битан елемент Чеховљевих прича о прељуби јер управо користећи овај поступак Чехов исмејава малограђанштину, примитивизам, предрасуде, паланачке моделе понашања, лажне вредности, односно своје приче критички усмерава. Постављајући питање привидног раскорака између Чеховљевог начела неутралног приповедача и друштвене критике испољене кроз иронијске поступке прича, кандидаткиња подвлачи значајну улогу читаоца. Како ниједан дискурс није по себи ироничан, већ је то увек у односу на неки контекст, па контекст врши притисак на текст намећући неке значењски релевантне елементе, то је читалац она инстанца која познајући контекст текста препознаје иронију

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/7-1-32

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

08.07.2015.

као његову додатну вредност. Контекстуална информисаност читаоца креира приликом читања појединих прича о прељуби иронијско разумевање. Наравно, истиче кандидаткиња, присутност ироније зависи од тога да ли ће је читалац препознати. А Чехов је обезбедио да иронични смисао прича допре до читаоца усмеравајући га, како се подвлачи, различитим композиционим начинима, што укључује и изневеравање очекиваних начина приповедања.

Наводећи као основне карактеристике Чеховљеве приче фрагментарност, неразвијеност временске димензије приповедсања, тј. непостојање дужег временског континуитета, као и лишавање ликова предисторије тј. њиховог социјалног и психолошког развоја, кандидаткиња истиче значај контекста у Чеховљевој причи јер управо он доприноси потпуном значењском осмишљавању. Као подразумевани друштвени контекст времена у којем Чехов ствара кандидаткиња наводи поједине специфичности у животу грађанске класе као што су: ишчеђавање романтичне љубави и доминација брака из рачуна, специфичну организацију породичног живота која намеће жени испразне активности док се муж с пуним посвећењем бави обезбеђивањем финансијског опстанка породице, и феномен женског леговања док муж остаје на послу, што се нарочито развија као мода у 19. веку. Такође, као значајан аспект разумевања друштвеног контекста кандидаткиња истиче чиновништво. Како су у Русији 19. века чиновници представљали значајан део грађанске класе, чиновника, амбиција за напредовањем у служби, значајна је тема Чеховљевих прича. Кандидаткиња као основни модел прељубничких односа који се препознаје у Чеховљевим причама о прељуби види превареног мужа – чиновника наспрам жене прељубнице. Истицање чиновничких функција у причама у прељуби кандидаткиња тумачи као неутралисање потреба приповедача да врши карактеризацију лика јер занимање реферише на типске карактеристике ликова, као и упућивање на друштвену класу чији начин живота погодује развоју прељубничких односа – грађанску класу. Кандидаткиња закључује да Чеховљева иронија јасно показује пишчеву намеру да осуди извесне modele друштвеног понашања при томе не изневеравајући принцип ауторске неутралности. Иронизирајући ликове жена-прељубница, преварених мужева, преварених жена, мужева-осветника и извесне друштвене обичаје Чехов упућује јасну критику друштву.

У потпоглављу *Иронизација жена прељубница* кандидаткиња се бави анализом три приче: „Из досаде“, „Дугачак језик“, „Жива хронологија“ чије јунакиње врше прељубу из досаде, на леговању или у време неког друштвеног догађаја.

У потпоглављу *Иронизација преварених мужева* кандидаткиња анализира четири приче: „Ниночка“, „Патници“, „Ана о врату“ и „Страх“ чији су јунаци несналажљиви, пасивни чиновници, али и мушкарци који жуде за моћи и положајем.

У потпоглављу *Иронизација преварених жена* кандидаткиња се бави анализом приче „Невреме“ у којој се иронизује страх од промене женског статуса.

Бавећи се *Иронизацијом мужева-осветника* у причама „Освета“ и „Осветник“, кандидаткиња показује да је освета када је утемељена у сујети, као и када зависи од материјалног аспекта, иронизована.

Истичући да је Чеховљева намера да проблематику прељубе сагледа као специфичну друштвену појаву кандидаткиња у *Иронизацији друштва* анализира три приче: „Несрећа“, „Лакомислена“ и „Чланица хора“.

Кандидаткиња констатује да се Чехов није бавио иронизацијом мужева прељубника највероватније стога што мушка прељуба није била предмет друштвене осуде („Шампањац“). И жене-осветнице нису предмет Чеховљеве иронизације што кандидаткиња илуструје причом „Женска освета“ где је иронија усмерена на мушке ликове.

У *Закључку* кандидаткиња рекапитулира резултате до којих је у раду дошла.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА -МАСТЕР РАДА:

1. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У свом мастер раду кандидаткиња је показала да је иронију у својим причама о прељуби Чехов градио са ослоном на нетекстуални контекст, читаочево познавање основних друштвених и културних специфичности грађанске класе његовог времена као што су „брак из рачуна“, специфична организација породичног живота која намеће жени, поред вођења домаћинства, испразне активности, а мужу посвећеност послу, феномен женског летевања док муж остаје на послу, што се нарочито развија као мода у 19. веку. Иронични смисао прича конституише се захваљујући утицају контекста који релативизује и подрива текст.

Такође, кандидаткиња је показала да је Чехов свој иронијски поступак градио и ослањањем на текстуални контекст, контекст који не упућује на стварност изван текста већ је његова референцијална сфера утемељена у фиктивном свету приче. Оно што омогућује да се одређена прича схвати у иронијском кључу је сазнавање чињеница током читања приче. Она је, такође показала да Чехов иронијски поступак гради и одређеним композиционим поступцима као што је, на пример, паралелizam линија исказа лика где једна линија својом баналношћу руши односно иронизује високи морализам друге.

Кандидаткиња је уочила да најчешћи модел односа који се успоставља у Чеховљевим причама о прељуби чине преварени муж пасивног карактера, посвећени чиновник и друштвено активна жена-прељубница. То, по кандидаткињи, може да говори о некој врсти уопштавања и стварања типских ситуација и типских мушких и женских ликова чиме се показује да је прељуба, нарочито код женских ликова, превасходно последица усвојеног начина живота. Прељуба се, најчешће, доживљава као нормална „друштвена“ активност удатих жена, као на пр. јахање, одлазак у позориште итд.

Кандидаткиња уочава да може да се уочи одређени образац у конструисању ликова прељубница. Оне сврху свог живота налазе у учествовању у површним активностима (писање писама, одлазак на излете) односно у разним друштвеним догађајима. Оне нису емотивно ангажоване у прељуби коју чине већ су заљубљене искључиво у себе саме. Чак је и њихово препуштање телесним уживањима више последица подражавања тренутне моде него удовољење страстима. Из овога кандидаткиња закључује да је Чеховљева намера да иронизирањем особина и понашања прељубница осуди њихов испразни стил живота.

С друге стране, ликови преварених мужева, по кандидаткињи су увек типови пасивних и социјално несналажљивих људи. Затворени у свом свету и окренути искључиво послу, лишени додира са стварношћу, они нису у стању да правилно оцене сопствени живот. Стога њихова немогућност да уоче прељубу или њихова пасивност према уоченој прељуби није изненађујућа. Због несклада између онога што о себи мисле и шта очекују и онога што им се догађа и како их други виде, појављује се иронија. Пасивним ликовима преварених мужева слични су ликови преварених жена јер се иронија темељи на њиховом пасивном карактеру.

Кандидаткиња указује да Чехов у причама о прељуби не приказује све ликове преварених мужева искључиво као пасивне, али да увек настоји да, и када код неких постоји свест о превари и осуда преваре, покаже да код њих не постоји интересовање да се проблем прељубе реши. Кандидаткиња ово тумачи Чеховљевом жељом да веродостојно прикаже друштвене обичаје свога времена, односно прихватање прељубе као широко распрострањене појаве. Зато, констатује она, овакви јунаци нису иронизовани. Када, са друге стране, неки Чеховљеви преварени мужеви функционишу као осветници због прељубе, они то не чине у име истинских моралних начела већ ради задовољења сопствене сујете, па стога за њих, у причама, нема правде, што такође, посредно, указује на непостојање моралних начела у Чеховљево доба.

Кандидаткиња је уочила да Чехов ретко говори о мушкој прељуби, а када то, у ретким случајевима, чини, прељубнике не иронизује, што она објашњава утицајем друштвених околности на писца, односно повлашћенијим положајем прељубника од прељубница у друштву. Ипак, када се у

једној причи бави женом-осветницом, Чехов успева да покаже жену као биће које успешно може да се избори са мушкарцима који је стављају у подређен положај користећи једино оружје које поседује – сопствено тело, што говори о иронизацији мушкараца. Кандидаткиња закључује да Чехов прибегава иронизацији ликова како би приказујући индивидуално прељубничко понашање осудио друштвени тренд третирања прељубе као нормалне појаве.

Кандидаткиња је показала да Чехов инсистира на прељуби као на моћној друштвеној појави и тако што у неким причама о прељуби осуђује друштвене факторе који прељубу омогућују, па иронишује не ликове прељубница или преварених, већ само друштво. Тако се у појединим причама показује да васпитање и друштвено окружење доводе до непрепознавања правих људских вредности, па се као значајније од њих виде материјални статус, друштвена позиција, занимање.

2. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је најпре успешно ситуирала Чехова у епоху реализма наглашавајући његово специфично интересовање за мале, обичне људе и догађаја из свакодневице. Такође, она је указала и на допринос Чехова у усавршавању кратке приче која је временски и просторно ограничена, усмерена на тренутке који у себи садрже суштину животне ситуације или живота лика, па тако успешно сублимира све карактеристике људске судбине. Кандидаткиња је као доминанту Чеховљеве поетике подвукла објективност, односно сузбијање субјективног мишљења писца, са циљем да се постигне истина као основни циљ сваког уметничког дела. Добро уочивши да неизношење мишљења о друштвеним проблемима не значи и њихово игнорисање, она је истакла да се међу најзначајнијим Чеховљевим темама налазе оне које често указују на девијантност друштва, а таква тема је и прељуба. Мада користи неутралног приповедача, наглашава кандидаткиња, Чехов најчешће кроз иронију показује да није незаинтересовани посматрач свога друштва, и преко ње исмејава малограђанштину, примитивизам, предрасуде, паланачке моделе понашања, лажне вредности, односно даје друштвено критичко усмерење својим причама.

Како ниједан дискурс није по себи ироничан, већ је то увек у односу на неки контекст, па контекст врши притисак на текст намећући неке значењски релевантне елементе, то је читалац она инстанца која познајући контекст текста препознаје иронију као његову додатну вредност, сматра кандидаткиња. Отуда она с правом констатује да присутност ироније зависи од читаочевог препознавања. Она подвлачи да је Чехов обезбедио различите начине да иронични смисао прича о прељуби допре до читаоца и то у даљем току свога рада, анализирајући 13 кратких прича са овом темом, успешно доказује.

Најпре, она констатује да је један од Чеховљевих поступака у коришћењу ироније указивање читаоцу на нетекстуални контекст. Као неконтекстуални контекст она одређује читачево познавање основних друштвених и културних специфичности грађанске класе пишчевог доба, као што су „брак из рачуна“, специфична организација породичног живота која намеће мужу посвећеност послу, а жени, поред вођења домаћинства, разне испразне активности, феномен женског леговања, што се нарочито развија као мода у 19. веку; такође, и чиновништва као значајног дела грађанске класе и чиноманије, амбиције за напредовањем у служби. У анализи појединих приповедака, кандидаткиња указује на присуство друштвеног, грађанског контекста који увек релативизује и подрива текст („Из досаде“, „Дугачак језик“, „Жива хронологија“, „Лакомислена“ итд.).

Кандидаткиња је успешно, анализирајући приче, показала како делује и тзв. текстуални контекст који не упућује на стварност изван текста већ је његова референцијална сфера утемељена у фиктивном свету приче. Она је такође показала да Чехов иронијски поступак гради и одређеним композиционим поступцима као што је, на пример, паралелizam линија исказа лика где једна линија својом својом баналношћу руши односно иронишује високи морализам друге, пародирање итд. („Ниночка“, „Патници“, „Дугачак језик“ и друге приче).

Пошто је ликове учесника у Чеховљевим причама о прељуби које писац иронишује поделила

на жене-прељубнице, преварене мужеве, преварене жене, мужеве осветнике, кандидаткиња је успешно и детаљно анализирала приче у којима ти ликови доминирају. Главни закључак који је из ове анализе извела гласи да основни модел прељубничких односа који се препознаје у Чеховљевим причама о прељуби чине пасивни, преварени муж, обично чиновник, и жена прељубница, односно да је главна тема Чеховљевих прича о прељуби – женска прељуба.

Кандидаткиња је одлично уочила да у конструисању ликова прељубница постоји одређени образац (учествовање у површним активностима, одсуство емотивног ангажмана, самозаљубљеност, препуштање телесним уживањима као подражавања тренутне моде) а да је сличан случај и са ликовима преварених мужева (пасивност, социјална несналажљивост, окренутост послу, одсуство додира са стварношћу). Из овога је закључила да је Чеховљева намера била да иронизирањем одређеног друштвеног понашања осуди прихватање одређеног стила живота како мушкараца тако и жена. Чак и када излази изван основног модела прељубничких односа, па се бави мужевима-осветницима, Чехов, уочила је добро кандидаткиња, показује да се о освети мисли зарад задовољења сујете а не у име морала, а када се само у једној причи бави проблемом жене-осветнице која се свети прељубом, и тада иронизује преварене мушкарце; све ово указује на Чеховљеву осуду доба са лабавим моралним начелима које третира прељубу као нормалну појаву.

Као значајно опажање кандидаткиње треба узети и њену констатацију да Чехов никада не говори о мушкој прељуби с иронијом, што кандидаткиња објашњава утицајем друштвених околности на самог писца, односно повлашћеним положајем прељубника у односу према прељубницама у друштву.

Својим радом кандидаткиња је јасно и успешно предочила да Чехов као посматрач друштвеног живота није могао а да не коментарише специфичну, широко распрострањену и друштвено толерисану појаву свога времена, прељубу, као и да је прибегао критици ове појаве на специфичан начин, коришћењем ироније, кроз иронизацију ликова, углавном жена-прељубница и преварених мужева, као и иронизацију друштвених вредности (материјалног статуса, друштвене позиције и занимања) које друштво ставља изнад истинских људских вредности.

3. КОНАЧНА ОЦЕНА -МАСТЕР РАДА

Комисија сматра да је Милена Васиљковић Цветковић успешно обавила задатак који је поставила у пријави мастер рада, односно да је рад урађен у складу са образложењем наведеним у пријави теме. Рад садржи све неопходне елементе: структурно је прегледан, методолошки доследно спроведен и кохерентно изложен. Рад представља оригиналан допринос науци јер показује да је Чехов као посматрач друштвеног живота уочио да је прељуба широко толерисана појава и да је прибегао критици ове појаве кроз иронију, иронизујући, са једне стране, углавном ликове жена-прељубница и преварених мужева, а с друге, друштвене вредности (материјални статус, друштвене позиције и занимања) које друштво ставља изнад истинских људских вредности.

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Број:

10/7-1-32

Датум:

08.07.2015.

VI ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене тезе, комисија са задовољством предлаже да се мастер рад прихвати а кандидату одобри јавна одбрана.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Дубравка Поповић Срђановић
редовни професор

Др Дејан Милутиновић, доцент

Др Данијела Костадиновић, доцент